

AZƏRBAYCAN TARİXİNİN MƏNBƏŞÜNASLIĞININ TƏDRİSİNƏ DAİR (MÜASİR DÖVR)

Zakir Kərimov

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti

zakir.kerimov.1955@mail.ru

Açar sözlər: mənbə, mənbəşünaslıq, Azərbaycan tarixi, video-elektron mənbələr

Məqalədə Azərbaycanda Üçüncü Respublika dövründə (1991-ci ildən indiyədək) meydana gəlmiş mənbələr araşdırılmışdır. Qeyd olunmuşdur ki, ölkəmizin sosial-iqtisadi, hərbi-siyasi, mədəni həyatında baş verən sürətli dəyişikliklərlə bağlı olaraq mənbələrin də sayı sürətlə artır. Bu mənbələr bolluğundan yararlanmaq, onları elmi-tədqiqata cəlb etmək, onlardan milli tariximizin yazılmasında səmərəli şəkildə istifadə etmək üçün qruplaşdırmağa ehtiyac duyulur. Məqalədə müxtəlif tədqiqatçıların mənbələrin təsnifatına münasibəti təhlil olunur. Təhlil nəticəsində belə nəticəyə gəlinir ki, müasir dövr tarixinin öyrənilməsində mənbələrin yazılı, etnoqrafik, dilçilik (lingvistika), şifahi, kino-foto, fono, video-elektron mənbələr şəklində qruplaşdırılması məqsədəuyğundur. Üçüncü Respublika dövrü mənbələri arasında əhəmiyyətli yeri yazılı və video-elektron mənbələr tutur. Yazılı mənbələri daha etibarlı mənbələr hesab etmək olar. Onların özləri də müxtəlif qruplara bölünür: dövlət, özəl müəssisələrə aid müxtəlif səpkili sənədlər və şəxsi xarakterli sənədlər. Dövrün tarixinin öyrənilməsi üçün dövlət qaynaqları və mətbuat materialları əvəzi olmayan qaynaqlardır. Mənbələrin təsnifində mənşə, məzmun və forma prinsiplərinin birlikdə götürülməsi vacib şərtidir.

О ПРЕПОДАВАНИИ ИСТОЧНИКОВЕДЕНИЯ ИСТОРИИ АЗЕРБАЙДЖАНА (СОВРЕМЕННЫЙ ПЕРИОД)

Закир Керимов

Ключевые слова: источник, источниковедение, история Азербайджана, видеоэлектронные источники

В статье были рассмотрены источники, появившиеся в период Третьей республики в Азербайджане (с 1991 года по настоящее время). военно-политической и культурной жизни нашей страны необходимо их сгруппировать, чтобы привлечь к научным исследованиям и эффективно использовать в написании нашей национальной истории. В статье

анализируется отношение различных исследователей к классификации источников. Уместно сгруппировать его в виде устных, кино-фото фоно, видео-электронных источников и т.д. Письменные и видео электронные источники занимают важное место среди источников периода Третьей республики. Более достоверными источниками можно считать письменные источники. Они сами делятся на различные группы: документы различного стиля, относящиеся к государству, частным предприятиям, а также личные документы. Незаменимыми источниками для преподавания истории того периода являются государственные источники и материалы прессы. При классификации источников используются принципы происхождения, содержания и формы, это важное условие, которое необходимо учитывать вместе.

ON THE TEACHING OF THE SOURCE STUDIES OF THE HISTORY OF AZERBAIJAN (MODERN PERIOD)

Zakir Karimov

Keywords: source, source studies, history of Azerbaijan, video-electronic sources

In the article, the sources that appeared in the period of the Third Republic in Azerbaijan (from 1991 to the present) were examined. It was noted that the number of sources is increasing rapidly in connection with the rapid changes in the socio-economic, military-political and cultural life of our country. It is necessary to group them in order to involve them in scientific research and to use them effectively in writing our national history. The article analyzes the attitude of various researchers to the classification of sources. it is appropriate to group it in the form of oral, film-photo, phono, video-electronic sources. Written and video sources occupy an important place among the sources of the Third Republic period. Written sources can be considered more reliable sources. They themselves are divided into different groups: documents of various styles related to the state, private enterprises, and personal documents. State sources and press materials are irreplaceable sources for teaching the history of the period. In the classification of sources, the principles of origin, content and form are used. it is an important condition to be taken together.

Məlumdur ki, tarixin yazılmasında mənbələr əvəzsiz rola malikdir. Mənbələr tarixin öyrənilməsində və yazılmasında bir növ təməl, bazis rolunu oynayır. Fransada pozitivist tarixi məktəbin nümayəndələri mənbələrin rolunu yüksək qiymətləndirərək bildirirdilər ki, mənbə varsa, tarix var, mənbə yoxdursa

tarix yoxdur. S.O.Şmıdt qeyd edir ki, tarixi mənbə dedikdə, tarixi tədqiqat məqsədləri üçün istifadə edilən bütün təzahürlər, xüsusən keçmiş öyrənməyə imkan verən bütün təzahürlər başa düşülür [7, s. 28]. K.D.Petryayev isə göstərir ki, mənbə həqiqətin subyektiv surətidir [6, s. 60]. Ş.Məmmədova isə bu fikri tamamlayaraq qeyd edir ki, mənbə keçmiş haqqında yeganə bilik mənbəyimizdir.

Sovet İttifaqının süqutundan sonra müstəqillik əldə etmiş respublikalarda, o cümlədən Azərbaycanda tarix elminə münasibət tamamilə dəyişməyə başladı. Siyasi-ideoloji məhdudiyyətlərin və senzuranın aradan qalxması, mənbələrə çıxış imkanlarının genişlənməsi tədqiqatçıların işini asanlaşdırdı. Müasir dövrdə dünyada, o cümlədən ölkəmizdə sosial, hərbi-siyasi, iqtisadi və s. proseslər sürətlənmişdir. Bununla bağlı olaraq müxtəlif sahələr üzrə informasiya bolluğu yaranmış və bunun nəticəsi olaraq mənbələr də son dərəcə sürətlə artmaqdadır. Bu da dövrün mənbələrinin təsnifi məsələsini aktuallaşdırır. Mənbələr əsasən tiplərə və növlərə görə təsnif edilir. Sovet mənbəşünaslıq elmi dünya təcrübəsini nəzərə alaraq mənbələri aşağıdakı kimi təsnif etmişdir: 1.Yazılı mənbələr, 2.Maddi əşyavi (arxeoloji) mənbələr, 3.Etnoqrafik mənbələr, 4.Dilçiliyə aid mənbələr (lingvistik), 5.Şifahi mənbələr, 6.Kino-foto, 7.Fono sənədlər.

Ş.Məmmədova göstərir ki, müasir mənbəşünaslıq mənbələri tiplərinə görə 4 qrupa bölür: maddi, yazılı, təsviri və səsli. Yazılı mənbələr özləri də salnamə, diplomatik, qanunvericilik, kargüzarlıq, statistik, şəxsi xarakterli sənədlər, dövrü mətbuat və s. olmaqla növlərə bölünür [4, s. 117]. H.Əmirov mənşə və məzmun prinsiplərini əsas götürməklə müasir dövr mənbələrini: yazılı sənədlər, siyasi partiya sənədləri, parlament, qanunçuluq, statistik, diplomatik, mətbuat, memuar, ədəbiyyat və incəsənət növlərinə bölür [3, s. 14-15].

Mənbələrin tərtibində dil və yazı qrafikası əsas faktorlardır. Xalqımızın dünya, o cümlədən ümumtürk mədəniyyətin qovuşmasında böyük əhəmiyyəti olacağını nəzərə alaraq Azərbaycan SSR Ali Soveti 1991-ci ilin dekabrın 24-də latın qrafikalı Azərbaycan əlifbasının bərpa olunması haqqında qanun qəbul etdi. 1992-ci ilin sentyabrından orta məktəblərin birinci sinfindən dərslər bu əlifba ilə keçirilməyə başlandı. Lakin latın qrafikalı əlifbaya keçid ləng gedirdi. Buna görə də Prezident H.Əliyevin 2001-ci il 18 iyun tarixli “Dövlət dilinin təkmilləşdirilməsi” haqqında fərmanı ilə həmin ilin avqustun 1-dən latın qrafikalı əlifbanın qəti tətbiq olunması qərara alındı. Həmin gün “Azərbaycan əlifbası və Azərbaycan dili günü” elan olundu. Mənbələr əsasən Azərbaycan dilində, bəzən paralel olaraq rus, ingilis dilində də tərtib olunur.

Dövrün tarixini öyrənmək üçün ən geniş yayılmış mənbələr yazılı mənbələrdir. Müasir dövrdə geniş yayılmış sosia-siyasi, iqtisadi və s. məzmunlu tivit, mesaj kimi elektron yazışmalar da yazılı mənbələr sayıla bilər. Yazılı mənbələr (sənədlər) adətən dövlət, özəl müəssisələrdə və istənilən şəxslər tərəfindən tərtib olunur. Mənbələr, xüsusən yazılı mənbələr adətən dövlət (mərkəzi), cari (müəssisə, idarə və s.) və şəxsi arxivlərdə saxlanılır. Təbii ki, dövlət arxivlərində

saxlanılan sənədlər texniki baxımdan dəqiq standartlar əsasında tərtib olunur və mühafizə edilir.

Dövlət müstəqilliyimizə aid sənədlər (mənbələr) ən mötəbər qaynaqlardır. Azərbaycan SSR Ali Sovetinin növbədənənar sessiyasında “Azərbaycan SSR-nin suverenliyi haqqında” qəbul edilmiş 1989-cu il 23 sentyabr tarixli Qanunu, “Azərbaycan Respublikasının Dövlət Müstəqilliyini bərpa edilməsi haqqında” 1991-ci il 30 avqust tarixli bəyanatı, “Azərbaycan Respublikasının Dövlət Müstəqilliyi haqqında 18 oktyabr 1991-ci il tarixli Konstitusiyası Aktını və s. buna nümunə göstətmək olar.

Azərbaycan Respublikasının qanunvericilik sisteminə daxil olan aktlar: konstitusiya, referendumla qəbul edilmiş aktlar, Milli Məclisin qəbul etdiyi qərar və qanunlar, Respublika Prezidentinin təsdiq etdiyi fərman və sərəncamlar, Respublika Nazirlər Kabinetinin qərarları, Mərkəzi İcraiyyə hakimiyyəti orqanlarının normativ aktları, məhkəmə qərarları, əsasnamələr, Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələr həmçinin “Əsrin müqaviləsi”, ”Üçtərəfli bəyanat” (10 noyabr 2020), Şuşa, Bakı, (2021), Qarabağ (2024) bəyanatları, notalar, etimadnamələr, övdatnamələr və s. Naxçıvan Muxtar Respublikasının Konstitusiyası və qanunları, Naxçıvan Muxtar Respublikası Nazirlər Kabinetinin qərarları, bələdiyyə aktları və s. sənəd xarakterli mənbələrdir. Maliyyə-bank sənədləri, vətəndaşlar və təşkilatlar arasında bağlanmış müqavilələr də bu qəbiləndir. Hal-hazırda yazılı mənbələrin sayı çox sürətlə artır, həmin mənbələrin çox zaman paralel olaraq kağız və elektron formada tərtib olunur. Müstəqillik dövrünün mənbələrinin az qismi kiril, çox hissəsi latın qrafikası əsasında tərtib olunmuşdur. İndi də mənbələr latın qrafikası ilə tərtib olunmaqdadır.

Respublikanın Prezidentləri H.Əliyev [1] və İ.Əliyevin [2], [9] çıxışları, müsahibələri, məktubları tariximizin öyrənilməsi və yazılması üçün zəngin qaynaqlardır.

Yazılı mənbələrin bir növü olan şəxsi xarakterli mənbələr əsasən xatirələri, gündəlik və məktubları, qeydləri və s. əhatə edir. Azərbaycanın sabiq Xarici İşlər Naziri Vilayət Quliyevin və başqalarının Prezident Heydər Əliyev haqqında xatirələri çox dəyərli mənbələrdir.

Müasir dövr tariximizin öyrənilməsi üçün şifahi mənbələr ona görə qiymətlidir ki, hadisə haqqında ilk informasiya mənbəyi onun şahidlərdir. Məsələn, Qarabağda-Xankəndində erməni separatizminin necə başlanması və o, zamankı Azərbaycan rəhbərliyinin bunu ciddiyyə almaması haqqında Az.TV-nin həmin dövrdə bölgə müxbiri işləmiş Allahverdi Əsədovun, Sumqayıt hadisəsini (1988-ci il) araşdıran Moskvadan göndərilmiş komissiyaanın üzvü olan rus generalından İTAR-TASS agentliyinin Azərbaycan mənşəli jurnalisti Səadət Qədirovanın aldığı müsahibə, keçmiş dövlət müşaviri Qabil Hüseynlinin Prezident H.Əliyevin İran səfər haqqında söylədikləri (1994), Prezident Ə.Elçibəyin hökumətində çalışmış bəzi şəxslərin o cümlədən, Ramiz Yunusun

1992-1993-cü illərdəki siyasi vəziyyətlə bağlı söylədikləri, Milli Qəhrəman Allahverdi Bağirovun erməni əsirliyindən xilas etdiyi 2024-cü ilin avqustun 4-də vəfat etmiş Xocalı sakini Dürdanə Ağayevanın (1972-2024) [8] və digər girov və əsirlərimizin hekayələri tarixi, siyasi və hüquqi cəhətdən əhəmiyyətli qaynaqlardır.

Dövlət müşaviri Vəfa Quluzadənin kiçik bir mü sahibəsi Heydər Əliyevin diplomatik bacarığını aşkara çıxartmaq baxımından maraqlıdır. V.Quluzadə söyləyir ki, H.Əliyev mənə deyirdi ki, Vəfa, mən öz iradəmi idarə etməyə qadir adamam. Bir dəfə mənim də, iştirakımla o, ATƏT-in Minsk qrupunun ilk Rusiyalı həmsədri, ermənipərəst Vladimir Kazimirovu qəbul edirdi. Birdən H.Əliyev ona hirsəndi, əlini çox bərk şəkildə stola vurub dedi: “Siz elə bilərsiniz Azərbaycan həmişə belə zəif olacaq?”. Onun əlinin zərbəsindən çay stəkanı aşdı, çay dağılıb stola yayıldı. Kazimirovun rəngi ağappaq oldu, o çox qorxdı. Görüş başa çatandan sonra Heydər Əliyev mənə dedi: “Vəfa, mən həddimi çox aşmadım ki?. Xeyir –, dedim. V.Kazimirovun missiyası başa çatanda H.Əliyev ona bir portret bağışlayır. Portretdə Kazimirovun Azərbaycanın qəddar düşmənləri-Z.Balayanla, S.Kaputikyanla, Q.Staravoytova ilə restoranda araq içməsi təsvir olunmuşdu.

Hərbi müxbirlərin (Çingiz Mustafayevin, Fərdin İsaçadənin, Heydər Mirzənin və başqalarının) çəkdiyi foto, video sənədlər qiymətli mənbələrdir. Zənnimizcə, hal-hazırda informasiya bazası kimi istifadə edilən vikipediaya mənbədən daha çox tarixşünaslıq xarakterli elektron ensiklopediya kimi baxmaq olar. Çünki oradakı məqalələr müəyyən mənbələr əsasında yazılır. Aerokosmik peyklər və dronlar vasitəsi ilə çəkilən fotosəkillər müasir dövr Azərbaycan tarixini öyrənmək üçün əhəmiyyətli mənbələridir. Məsələn, Azərbaycan hökuməti “Azərspeys” kosmik peykləri vasitəsi ilə işğal dövründə Ermənistanın Qarabağda törətdiyi ekoloji fəlakətləri, talançılığı və qanunsuz məskunlaşdırma hallarının fotolarını ələ edərək beynəlxalq təşkilatlara və dünya ictimaiyyətinə çatdırmışdır. Həmin fotoların həm dəlil-sübut, həm də tarixi mənbə kimi əhəmiyyəti vardır. Vətən müharibəsində həm aerokosmik peyklərimizin, həm də hərbi müxbirlərimizin çəkdiyi fotosəkillər müharibə tariximizi, döyüşçülərimizin qəhrəmanlığını öyrənmək üçün çox qiymətli məxəzlərdir. Azərbaycanın CBC televiziya kanalı İrəvan şəhərində (Təpəbaşı məhəlləsi) azərbaycanlılara məxsus memarlıq abidələrinin erməni daşnaklarının vandaizminin qurbanı olduğunu dronla çəkib dünya ictimaiyyətinə nümayiş etdirdi. Yaxud Qərbi Azərbaycandakı alban Kobər vənginin şəkli dronla çəkilmişdir. Videokameralar və telefonlu kameralar vasitəsi ilə çəkilən sosial-siyasi və mədəni-maarif məzmunlu fotolar və audivideo görüntülər də həm keçmiş, həm də müasir tariximizə aid dəyərli sənədlərdir. Sənədlərin demək olar ki, böyük hissəsi deyildiyi kimi dövlət arxivlərində saxlanılır və qeydiyyata alınır.

Tarixi proseslərin öyrənilməsində məlum olduğu kimi statistik sənədlər də qiymətli mənbələrdir. Xüsusən bu mənada 1999 və 2009-cu ildə respublikamızda keçirilmiş siyahıya alınmanın statistik nəticələrinin çoxcildlik nəşri ölkəmizdə III respublika dövrünün sosial-iqtisadi, milli, mədəni və s. proseslərini öyrənməyə və təhlillər aparmağa imkan verir.

Dövrü mətbuat bütün yazılı mənbələr içərisində seçilən, özünəməxsus xüsusiyyətlərə və geniş imkanlara malik informasiya bazasıdır. Bu mənbələr kütləvi xarakter daşıyaraq, cəmiyyət həyatının bütün sahələri haqqında məlumatların xronoloji ardıcılıqla təsvirinə imkan yaradır. Məlumdur ki, hər bir mətbuat orqanı, o cümlədən qəzet müəyyən qüvvələrin (siyasi, iqtisadi, sosial və s.) təmsilçiləri kimi çıxış edir və onların maraqlarını ifadə və müdafiə edir. Dövrü mətbuat orqanlarındakı materialları ikili xarakter daşıyır və onlardakı informasiya hər hansı tarixi mənbə kimi həm obyektiv, həm də subyektiv xarakterə malik olur. Həmin informasiyanın subyektivliyinə xas olan amillər bunlardır: birincisi, mətbuat, xüsusən qəzet onu təsis edən ictimai-siyasi, iqtisadi maraqlarının daşıyıcısıdır. İkincisi, qəzetin informasiya bazasının keyfiyyəti onu tərtib edən insanların, əsasən də redaktorun sosial- siyasi baxışlarından asılıdır. Üçüncüsü, dövrü mətbuat müəyyən siyasi meylə malik olduğundan gerçəkliyi, tarixi reallığı tam müxtəlif səpkidə və ya saxtalaşdırılmış şəkildə şərh edir. Lakin bunlarla yanaşı dövrü mətbuat materialları obyektiv informasiya da malikdir.

Üçüncü respublika dövrünün tarixinin öyrənilməsində mənbəşünaslıq bazası kimi Kütləvi İnformasiya Vasitələrindəki (KİV) məlumatlar çox əhəmiyyətlidir. Müstəqil Azərbaycan Respublikasının KİV-ləri çoxşaxəlidir; qəzet, jurnal, internet portalı, saytları, radio-televizisiya və s. KİV-lər əsasən dövlət və özəl olmaqla iki qrupa bölünür. Rəsmi (dövlət) mətbuat orqanları içərisində Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İşlər İdarəsinin Mətbuat orqanları “Xalq qəzeti”; “Respublika”; Milli Məclisin orqanı “Azərbaycan”; Yeni Azərbaycan Partiyasının orqanı “Yeni Azərbaycan” qəzeti nüfuzludur.

Respublikamızda cərəyan edən hərbi-siyasi prosesləri gündəlik izləmək, sosial-iqtisadi, mədəni həyatda, sosial-məişətdə baş verən dəyişikliklə tanış olmaq, öyrənmək və təhlil etmək üçün ölkəmizdə nəşr olunan dövrü mətbuat materialları da çox əhəmiyyətlidir. Bu mətbuat orqanları informasiya əldə etmək baxımından çox zəngindir. Verilən informasiya respublikamızın və dünyanın çoxcəhətli həyatını əks etdirir.

“Xalq qəzeti” 1919-cu ildən “Kommunist” adı ilə nəşr edilmişdir. Qəzetin təsisçisi: Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İşlər İdarəsi və qəzetin redaksiya heyətidir. Qəzet 12 səhifədən ibarətdir. Qəzet gündəlik ictimai-siyasi qəzetdir. Qəzetin ilk səhifəsində Prezidentin xarici ölkələrə səfərləri, dünyanın dövlət və hökumət başçıları ilə rəsmi görüşləri yerləşdirilir. Qəzetin ikinci səhifəsində Respublika Prezidentin sərəncamları, üçüncü səhifədə Nazirlər Kabinetinin qərarları, dördüncü səhifədə hökumətin proqram və strategiyası, beşinci səhifədə

bəzən Milli Məclisin fəaliyyəti ilə məlumatlar, yeddinci səhifədə hökumətin tədbirləri, səkkiz, doqquz, on, on bir və on ikinci səhifələrdə ölkənin sosial-iqtisadi, mədəni tədbirləri barədə məlumatlar verilir. Qəzetdəki məlumatlar AZƏRTAC-ın qəzetin müxbirlərinin, oxucuların yazıları, on ikinci səhifədə dünya xəbərləri dərc olunur. Prezidentin xarici qonaqlarla görüşü, ölkə daxili səfərləri barədə iri həcmli fotoları verilir. Ən vacib xəbərlər qəzetin manşetinə çıxarılır. Qəzetin həm kağız, həm də elektron versiyası mövcuddur.

Dövrün öyrənilməsində rəsmi dövlət qəzeti, Milli Məclisin orqanı olan “Azərbaycan” qəzetinin xüsusi yeri var. Bu qəzet Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin varisidir. İlk nömrəsi 1918-ci ildə çap olunmuşdur. Qəzet sovet dövründə fəaliyyətini dayandırsa da müstəqillik dövründə bərpa olunmuşdur. Qəzet geniş formatlı olub 16 səhifədən ibarətdir. Qəzetdə Milli Məclisin qəbul etdiyi qərarlar, onun komissiyalarının fəaliyyəti, deputatların çıxışları, Prezidentin təsdiq etdiyi fərmanlar, sərəncamlar, birinci vitse-prezidentin çıxışları, Prezidentin, birinci-vitse prezidentin, Milli Məclisin sədrinin rəsmi görüşləri və s. öz əksini tapmışdır. Qəzetin səhifələrində Azərbaycan həyatı ilə bağlı rəngli fotolar yerləşdirilmişdir.

III Respublika dövründə həyata qədəm basan nüfuzlu rəsmi mətbuat orqanlarından biri “Respublika” qəzetidir. İlk dəfə 1993-cü ildə işıq üzü görən bu qəzet gündəlik ictimai-siyasi, sosial-iqtisadi yönümlü qəzetdir.

“Yeni Azərbaycan” qəzeti III Respublika dövründə, yəni 1993-cü ilin aprelindən başlayaraq nəşr olunur. İqtidar partiyası olan Yeni Azərbaycan Partiyasının orqanıdır. Qəzetin yuxarı sol hissəsində Heydər Əliyevin rəsmi verilir və Heydər Əliyevin bu ifadəsi qəzetin devizi seçilmişdir: Yeni Azərbaycan Partiyası Azərbaycanı müstəqillik yolunda inkişaf etdirməyə qadir bir partiyadır. Qəzetin sağ hissəsində YAP-ın səkkizguşəli ulduz, yarpaqlı ağac şəkli təsvir edilmişdir. Qəzet 8 səhifədən ibarətdir həm kağız, həm də elektron versiyası mövcuddur. Qəzetin birinci səhifəsində Prezidentin iş günü, onun ölkədə rəsmi görüşləri, xaricə səfərləri, YAP-ın tədbirləri və partiya rəhbərlərinin fəaliyyətləri işıqlandırılır.

Müstəqil, ictimai-siyasi mətbuat orqanlarından informasiya bolluğu ilə seçilən qəzetlərdən biri “Kaspi” qəzetidir. Qəzetin informasiya diapazonu genişdir. Qəzetdəki informasiyalar gündəm, siyasət, region, cəmiyyət, mədəniyyət başlıqları altında qruplaşdırılır. “Üç əsrin qəzeti” epiqrafi ilə çap olunur. Məlumdur ki, qəzetin əsası 1881-ci ildə qoyulmuşdur. Bu qəzetin rus dilindəki versiyası “Kacniñ” adı ilə nəşr olunur.

“İki sahil” ictimai-siyasi qəzetdir. Qəzet həm ölkəmizin, həm də dünyanın çoxcəhətli, sürətli dəyişən həyatı barədə hərtərəfli informasiya ilə oxucuları tanış edir. Qəzetin maraqlı bir devizi var: Vahid Azərbaycan uğrunda. Digər mətbuat orqanları kimi “İki sahil” qəzeti də dövrün iqtisadi, sosial-siyasi mədəni həyatı,

günümüzün tarixi həyatı ilə bağlı rəngli fotolar dərc etmişdir. “525-ci qəzet” müstəqillik dövründən nəşrə başlayıb, informasiyalar baxımından zəngindir.

Zənnimizcə, mənşə, forma və məzmun prinsiplərini əsas götürməklə müasir dövr Azərbaycan tarixinin mənbələrini belə təsnif etmək olar: yazılı, etnoqrafik, toponomik, dilçilik (lingvistika), şifahi, kino-foto, fono, video-elektron mənbələr. Mənbələrin tələbələr və tədqiqatçılar tərəfindən səmərəli tədqiqini təmin etmək üçün onların daha vaciblərinin külliyyat halında nəşri zəruridir. Həm də tələbələrə mənbələrlə işləmək bacarığı aşılamaq və elmi metodları izah etmək üçün ayrıca fənn tədris olunması da faydalı olar.

Ədəbiyyat

1. Əliyev H. Müstəqilliyimiz əbədidir. I-X cildlər, Bakı. 1997-2002; Müstəqillik yollarında. I-IV cildlər, Bakı, 1997. 572 s.
2. Əliyev İ. İnkişaf məqsədimizdir: çıxışlar, nitqlər, bəyanatlar, müsahibələr, məktublar, məruzələr, müraciətlər, fərmanlar. 136-cı kitab. Bakı, 2024
3. Əmirov H.Yeni və ən yeni Azərbaycan tarixinin mənbəşünaslığı. Bakı, 2001, 125 s.
4. Məmmədova Ş. Mənbəşünaslığa giriş (dərs vəsati). Bakı. Mütərcim, 2008, 218 s.
- 5.Quliyev V. Heydər Əliyev. Böyük insan haqqında xatirələr. TEAS Press Nəşriyyat evi. Bakı, 2023, 216 s.
6. Петряев К. Д. Некоторые вопросы методологии источниковедения. В книге.: Вопросы историографии и источниковедения всеобщей истории. Днепропетровск, 1970
- 7.Шмидт С.О. Современные проблемы источниковедения. В книге: Источниковедение.Теоретические и методические проблемы. Москва, 1969
- 8.<https://oxu.az>>Ordu Dürdanə Ağayeva; D.Ağayeva. Erməni zindanında səkkiz gün. Bakı, 2016
- 9.<https://ilham.aliyev.preslib.az> İ.Əliyev: elektron külliyyat